

Raymond R. Hausoul

Urim en Tummim

Orakelstenen uit het heiligdom

In het Oude Testament ontvangt Israël de 'orakelstenen' (NBV) of 'urim en tummim' om de wil van God te raadplegen (Num.27:21). Beide voorwerpen werden door de hogepriester in de borsttas nabij zijn hart gedragen (Ex.28:30). Nergens in de Bijbel vinden we echter een duidelijke omschrijving van de 'urim en tummim'. Ondanks dat dit gegeven ons voorzichtig maakt in het doen van definitieve uitspraken, geven we toch een overzicht van de belangrijkste gedachten over de urim en tummim.

Betekenis

In de geschiedenis is het woord *urim* vertaald met 'licht' en het woord *tummim* met 'volledigheid' of 'perfectie'. Beide woorden geven dan de betekenis 'perfect/ volledig licht' weer. Toch blijven de woorden in de meeste Bijbelvertalingen onvertaald (behalve NBV). Dit gebeurt al in de Targoom en de Syrische vertalingen. De Septuaginta vertaalt *urim* met 'verduidelijking' (*dēlōsis*) en *tummim* met 'waarheid' (*alēthea*) en de Vulgata vertaalt *urim* met 'onderricht' (*doctrina*) en *tummim* met 'waarheid' (*veritas*). Merk hierbij op dat beiden woorden in de meervoudsvorm staan. Dat is herkenbaar aan de uitgang -im bij *urim* en *tummim*. Deze meervoudsvorm wordt ook gebruikt als majesteitsmeervoud (bijv. 'wij, koning der Nederlanden').

Zeven teksten over de U&T

De urim en tummim worden in de Bijbel slechts zeven keer genoemd (Ex.28:30; Lev.8:8; Num.27:21; Deut.33:8; 1Sam.28:6; Ezra2:63;

Neh.7:65). Nergens lezen we dat de urim en tummim gemaakt werden. Ze worden in Exodus geïntroduceerd, alsof ze al bestonden. Sommigen denken daarom dat de urim en tummim door God vanuit de hemel aan het volk op aarde zijn gegeven.¹ Volgens Deuteronomium 33:8 horen de urim en tummim bij de stam Levi. Ze maken deel uit van de kledingstukken van de hogepriester. Deze draagt ze in zijn borsttas nabij zijn hart (Ex.28:30; Lev.8:8). Dat lijkt erop te wijzen dat de urim en tummim uit gewoon materiaal bestonden. De meeste uitleggers denken dat de urim en tummim op stenen leken, die bevestigd waren op de efod, het kleed van de hogepriester. Zover we kunnen afleiden uit de bijbelse gegevens konden ze ook alleen door de hogepriester worden gebruikt. Dat gebeurde in kritische situaties in het openbaar om de wil van God te raadplegen (1Sam.23:9; 28:6; 30:7; indirect: Ri.20:18-28; 1Sam.14:36-46). De hogepriester representeerde het volk voor God als hij in het Allerheiligste was. Mogelijk kon hij door de urim en tummim dan goddelijke openbaringen ontvangen.

Het gebruik van de urim en tummim

Details over het gebruik van de urim en tummim worden ons niet in de Bijbel meegedeeld. Enigszins kan het verhaal van de aanstelling van Jozua ons een voorbeeld geven voor welke situaties de orakelstenen door de hogepriester konden worden gebruikt. In Numeri 27:12-23 lezen we hoe Mozes een bijzondere openbaring van God over zijn dood ontvangt. Mozes vraagt daarbij naar zijn opvolger en God kiest Jozua. Om die keuze officieel te maken, moet Jozua voor de hogepriester Eleazar verschijnen. Hij zal

Enkele voorbeelden van de priesterkleding met de borsttas zoals omschreven in Exodus 28.

voor Jozua 'een keuze moeten vragen door het gebruik van de urim voor de Heer' (Num.27:21). Door de urim en tummim was zodoende voor Israël zichtbaar of duidelijk dat de keuze van Eleazar met de wil van God overeenstemde. Ook tijdens een gebeurtenis in het leven van Saul krijgen we een glimp dat het gebruik van de urim en tummim ertoe leidt om goddelijke aanwijzingen te ontvangen (1Sam.14:41). Koning Saul vraagt om door de urim en tummim zichzelf, Jonathan of het volk als schuldige aan te wijzen. De Septuaginta (LXX) geeft bij dit vers een toevoeging:

Saul sprak toen tot de Heer, de God van Israël: [LXX: 'Waarom reageerde u vandaag niet op uw dienaar? Als deze onrechtvaardigheid het gevolg was van mijn zoon Jonathan of mij, O Heer, God van Israël, toon urim, en als u zegt dat het 't gevolg was van uw volk Israël,] toon de "perfecte" (Hebr. tāmim, van dezelfde afkomst als tummim)' (1Sam.14:41)

De openbaringswijze door de urim en tummim

Hoe konden nu de antwoorden door de urim en tummim worden doorgegeven? Soms wordt er vanuit gegaan dat de urim en tummim uit één zwarte en één witte vierkante steen bestonden, die elk 'ja' en 'nee' konden representeren. Bij het vragen naar Gods raad zouden beide stenen hetzelfde antwoord moeten geven om een akkoord aan te geven te komen. Indien beiden stenen een tegenovergesteld 'antwoord' gaven, moest er worden doorgevraagd naar de wil van God. Het probleem bij dit voorstel is dat de urim en tummim dan alleen 'ja' of 'nee' kunnen openbaren (vgl. Num.27:21-23; 1Sam.14:37; 23:2, 11-12; 30:7).

In de bijbeluitleg bestaat echter de gedachte dat de urim en tummim ook op andere momenten werden toegepast, zonder dat dit expliciet in de Bijbel vermeld wordt. Zo denkt men dat ook

het begrip 'efod' naar de urim en tummim kan verwijzen (zie 1Sam.23:6, 9-12; 30:7-8). Deze efod was het priesterschort of schouderkleed van de hogepriester waar de urim en tummim aan toebehoorden (Ex.28:4-30; 29:5; Lev.8:7). Anderen denken ook bij woorden als 'vragen ... bij de ark' (Ri.20:27) en/of 'vragen aan de Heer' (1Sam.10:22; 23:2,4; vgl. Num.27:21) aan de urim en tummim.

Als we de Bijbelteksten nader onderzoeken, ontdekken we dat het voorstel dat de urim en tummim enkel 'ja' of 'nee' aangaven in veel gevallen tekort schiet. Er worden namelijk zaken door de urim en tummim geopenbaard die zich niet eenvoudig laten formeren door een 'ja' of 'nee'. Denk hierbij aan de naam van een stam (Ri.1:2; 20:18), een plaatsnaam (1Sam.10:22) en een militaire strategie (1Sam.23:2; 2Sam.5:23). Vooral deze laatste twee voorbeelden maken het erg lastig om over de urim en tummim te concluderen het antwoord alleen 'ja' of 'nee' kon zijn.

Robertson denkt dat de urim en tummim veeleer de tweeëntwintig letters van het Hebreeuwse alfabet bevatten. Volgens hem kreeg de hogepriester dan bij elke worp een letter en kon hij na meerdere keren werpen – net als in het spel *Scrabble* – vanuit de verschillende letters die waren gegooid de goddelijke boodschap interpreteren.² De woorden *urim* en *tummim* zouden dan naar de eerste en laatste letter van het Hebreeuwse alfabet verwijzen. Het woord *urim* ('*urîm*) begint immers met de voor ons niet uit te spreken letter *alef* en *tummim* (*thummîm*) begint met de eindletter van het Hebreeuwse alfabet: de *tav*.

Een bekende Joodse uitleg is dat de urim en tummim de Godsnaam oftewel, het tetragrammaton (JHWH) bevatten³ De urim en tummim gaven antwoord, doordat de letters van het tetragrammaton licht lieten schijnen op de namen van de stammen, die op de edelstenen stonden (Ex.28:21). Het Joodse traktaat *Baba Bathra* gaat echter een andere kant op en verklaart dat

de hogepriester bij het gooien van de urim en tummim 'gedreven door de Geest, aanwijzingen gaf'.⁴ De hogepriester ontving bij het gooien dan openbaring van God. Hij gooide eerst de *urim*, waardoor er 'licht' op de zaak kwam. Vervolgens sprak de hogepriester de openbaring uit die hij van Jahweh dacht te hebben ontvangen. Nadat dit was gebeurd, werd het *tummim* geworpen om de profetie die de hogepriester had uitgesproken te toetsen en te controleren op 'volledigheid' of 'waarheid' (Num.27:21).

Deze voorstellen laten zien dat het eindelijk vooral een gissen blijft over de vraag hoe de urim en tummim gebruikt werden. Wel valt op dat we nergens in de Bijbel een vermelding vinden van misbruik van de urim en tummim. Dit is vooral opmerkelijk als we ons realiseren met welk gemak zulk een bedrog kon worden toegepast. We vernemen enkel dat Gideon en Micha voor zichzelf een efod maakten om er waarzeggerij en occultisme mee te plegen (Ri.8:27; 17:5; 18:14-26).

De verdwijning van de urim en tummim

Na de tijd van koning David horen we niets meer over het gebruik van de urim en tummim. Ze worden enkel nog zonder verdere verklaring in de geschiedkundige boeken na de ballingschap vermeld (Ezra2:63; Neh.7:65) en in het latere Joodse boek Jezus Sirach (Sir.33:3). Sommigen verklaren dit langzame verdwijnen van de urim en tummim vanuit de inzet van adviseurs en raadgevers in de tijd van David (2Sam.16:23; 1Kon.12:6,8; 22:10-20; 2Kr.13:10-12; Jer.18:18; 21:1). De urim en tummim zouden dan niet meer nodig zijn, vanaf het moment dat er een geordend netwerk van raadgevers en hofgeleerden bestaat. Die uitleg ziet echter volgende aspecten over het hoofd: (1) Het volk Israël verwijst ook na de inzet van de raadgevers nog naar de urim en tummim (Ezra2:63; Neh.7:65). Dat wijst er op dat de urim en tummim nog steeds van belang zijn en waarschijnlijk ook nog in gebruik waren. (2) Al in de tijd voor het bewind van koning David kende Israël een gestructureerde

raadgeving (Num.11:16,25; Ruth4:2). Die raad maakte het gebruik van de urim en tummim niet overbodig. (3) Er is voorzichtig gevraagd om vanuit het zwijgen van de Bijbel over het gebruik van de urim en tummim vast te stellen dat deze niet meer in gebruik waren.

De reden waarom de urim en tummim langzaam uit het leven van de Israëliet verdwenen wordt in de Bijbel niet expliciet vermeld. Algemeen wordt er aangenomen dat God door het verdwijnen van de urim en tummim ervoor koos om zijn volk meer te bemoedigen om zijn geïnspireerde Woord te gebruiken. Het enige dat we met zekerheid kunnen zeggen zijn de woorden van de profeet Hosea: ‘De zonen van Israël zullen veel dagen blijven zitten, zonder koning, zonder vorst, zonder offer, zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim’ (Hos.3:4). Deze vermelding van de profeet lijkt erop te wijzen dat de urim en tummim verdwenen door een verdwijnende openbaring. Als ze verdwenen door toenemende openbaring, blijft het immers moeilijk te verklaren waarom God erop wijst dat het volk slechts tijdelijk (‘vele dagen’) zonder urim en tummim zal blijven. Hieruit laat zich concluderen dat de urim en tummim opnieuw zullen verschijnen als de dagen waarover Hosea schrijft vervuld zullen zijn. De urim en tummim zijn dan tijdelijk verdwenen, zoals sterren door de wolken onzichtbaar worden.

De zegen voor de kerk

Uiteraard zal menig christen verbaasd zijn over het feit dat de leerlingen van Jezus geen urim en tummim ontvingen. Het zou ons bij menig vraag in de kerkgeschiedenis een antwoord hebben kunnen geven. Toch zijn we als christenen niet benadeeld in het erkennen van de wil van de Heer. Dat doen we niet door het gebruik van voorwerpen, zoals een urim en tummim, maar door een goddelijk Persoon. Christenen kennen het uniek voorrecht om door de Geest van God in contact te treden met God de Vader en raad te vinden in moeilijke beslissingen. De Geest is onze Raadgever en Trooster (Joh.16:26). We

hoeven daarvoor niet, zoals de Israëlieten in het OT, naar het heiligdom in Jeruzalem te gaan om er via de hogepriester en urim en tummim God te raadplegen.

Een voorbeeld van dit nieuwtestamentische voorrecht vinden we in Handelingen, waar de Geest in het begin nog afwezig is en de apostelen door middel van het lot Judas’ navolger moeten aanwijzen (Hand.1:23). Na Handelingen 2 komen we dit gebruik van het lot niet meer tegen. De leerlingen van Jezus zijn dan rijk gezegend met de komst van de Geest. Hij helpt in hun keuzen (vgl. Hand.5:3; 8:29; 10:19; 13:2; 15:28; 16:7; 18:5). Dat gebeurt onder meer bij de aanstelling van de geestelijke leiders (Hand.6:3; 20:28). Zodoende mogen we constateren dat de kerk van Christus meer ontving dan de urim en tummim. Welk een voorrecht schonk de Drie-enig God ons hierin, zodat wij zijn wil op zulk een directe manier mogen herkennen.

¹ Cornelis van Dam, *The Urim and Thummim: A Study of an Old Testament Means of Revelation* (Kampen: Van den Berg, 1986), 27, 29, 32, 81–82.

² E. Robertson, ‘The Urim and Thummim: What Are They?’, *Vetus Testamentum* 14 (1964): 67–74.

³ Deze uitleg is gebaseerd op: Pseudo-Jonathan, ‘The Targums of Onkelos and Jonathan Ben Uzziel’, in *The Targum of Jonathan*, tran. John W. Etheridge (New York: Ktav, 1968), Ex.28:30; Jacob Neusner, ed., Yoma, tran. Jacob Neusner, *The Babylonian Talmud: A Translation and Commentary* 5a (Nashville: Hendrickson, 2011), 73b.

⁴ Jacob Neusner, ed., Baba Batra, tran. Jacob Neusner, *The Babylonian Talmud: A Translation and Commentary* 15 (Nashville: Hendrickson, 2011), 122a.